

Symposium sekce sociologie náboženství České sociologické společnosti – říjen 2023

Téma sympozia: Náboženství a hodnoty v každodenním životě

Cíl sympozia:

Sekce sociologie náboženství připravuje symposium zaměřené na roli náboženských hodnot v každodenním životě. Účelem sympozia je poskytnout prostor k důkladnější reflexi teoretických a empirických přístupů při studiu náboženství a role hodnot v každodenním životě jedince i celých společností. Vítány jsou příspěvky vystavěné na teoretických a konceptuálních předpokladech, s nimiž sociologie náboženství či příbuzné disciplíny při studiu zvolené oblasti pracuje. Stejně tak bude poskytnut prostor aktuálním výzkumům, jež se touto problematikou zabývají.

Termín konání:

Symposium se uskuteční v úterý. **3. 10. 2023 od 12:00 – 17:00.**

Místo konání:

Preštická 4 – v prostorách Plzeň Zastávka, vlak z Prahy stává v 11:45 přímo před vstupem do prostor haly, kde se sympóziium bude konat.

Program:

Zahájení: 12:00 – 12:05

Blok I.: 12:05 – 13:10

Religiozita mladých v postsekulární společnosti

Tomáš Havlíček
(Univerzita Karlova)

Proces postsekularizace probíhá nejen v Západní Evropě, ale i v postkomunistických státech. Prezentace se zaměřuje na způsob, jakým si mladí lidé, kteří nemají osobní zkušenost s komunismem a jeho protináboženskou ideologií, vytvářejí vlastní náboženství v postsekulární společnosti a znovu si představují (post)sekulární prostor prostřednictvím osobní víry. Primárním předpokladem je, že mladí lidé, kteří žijí ve specifickém prostředí postsekulární společnosti v Česku, mají jedinečný vztah k náboženství a spiritualitě. V rámci tohoto výzkumu jsme provedli ohniskové skupiny s mladými lidmi

(25-35 let) ve třech nábožensky odlišných českých regionech, v pluralizované Praze, sekulárním Teplicku a katolickém Kyjovsku. Výsledky poukazují na subjektivní obrat v rámci vnímání náboženství a spirituality, spojený s oddělením subjektivní víry od institucionalizovaného náboženství a vytvořením osobního "náboženského mišmaše". Tyto postoje se pak také odrážejí ve formování postsekulárních prostorů v Česku. Účastníci ohniskových skupin považují tradiční sakrální prostory (např. katolická posvátná místa) za důležitou součást kulturní krajiny, ale přidávají jim různé konotace. Prostory subjektivní víry byly v jejich představách rozmanitější a kreativnější. Shrnujeme, že subjektivní víra je utvářena prostorem, kde lidé pobývají, jejich mobilitou, pokusy o autenticitu, vzděláním, vztahem k ostatním lidem a sebereflexí. Mladí lidé v Česku si tradiční posvátná místa nově představují prostřednictvím vlastního chápání náboženství a spirituality v rámci postsekulárních charakteristik.

The importance of Christianity, customs, and traditions in the national identities of European countries¹

Klára Vlachová, Dana Hamplová

(Sociologický ústav akademie věd, Západočeská univerzita v Plzni)

Christianity has lost its salience, but customs and traditions maintained their importance in forming national identity in Europe. Using the ISSP National Identity 2003 and 2013 data from 17 European countries, this article tests how the salience of Christianity and sharing of national customs and traditions varies according to the share of Muslim and immigrant population, and whether the association changed across time. Multilevel regressions show that the link between the size of the Muslim population and the salience of Christianity changed between 2003 and 2013. In 2003, the link was negative. In 2013, respondents from countries with larger Muslim populations were more concerned about Christian background of nationals. The link between the share of immigrants and the demand on sharing national customs and traditions changed as well. In 2003, it was negative but, by 2013, it flattened out

Longitudinálne medzinárodné výskumy hodnôt

Miroslav Tížik

(Sociologický ústav SAV)

Longitudinálne medzinárodné výskumy hodnôt jako sú EVS alebo WVS obsahujú viacero otázok zameraných na meranie hodnôt, ktoré bývajú spájané s náboženstvom. Kľúčovým autorom týchto otázok Ronaldom Inglehartom bývajú využívané jako indikátor rozlišovania materialistických a nematerialistických hodnôt, kde náboženstvo býva prejavom hodnôt materialistických. Cieľom vystúpenia bude na základe analýzy dát z výskumov EVS na Slovensku a v Česku v rokoch 1991 až 2017 a WVS 2022 poukázať na problematickosť takéhoto kategorizovania premenných. Parciálnym

¹ Príspevek bude prednesen v češtině.

cieľom príspevku bude poukázať na vplyv národných kontextov pri vysvetľovaní základných hodnotových orientácií spoločností.

Přestávka: 13:10 – 13:30

Blok II.: 13:30 – 14:30

Využití teorie při zkoumání každodennosti na příkladu symbolické religiozity Herberta Ganse v prostředí církevní školy

Jan Kaňák

(Západočeská univerzita v Plzni)

Cílem předkládaného příspěvku je poukázat na možné dopady teorie vztahující se k religiozitě na výzkumem popsanou zkušenost být studujícím na církevním gymnáziu ve vztahu k vlastní religiozitě. V příspěvku nejprve bude základně vymezena koncepce teorie a jejího využití v sociologii náboženství, následně bude představen rámec výzkumu subjektivní zkušenosti s dopadem působení církevního gymnázia na religiozitu a v nespolední řadě pak bude poukázáno na podobu interpretace dat na základě metodologického rámce výzkumu a v případě aplikace teoretického konceptu symbolické religiozity. Metodologicky zakotvenou reflexí interpretativně fenomenologického výzkumu zaměřeného na vliv církevního gymnázia na religiozitu studujících (N = 6) byla ve výzkumu identifikována témata: bezpečí prostoru, dominance sekularity, religiozity display, nabídek religiozity a zažívání religiozity. Ve vztahu k teorii pak bylo možné na datech identifikovat "reklamní strategii" působení školy na religiozitu studujících. Strategie, která vytváří a prezentuje nabídku účasti na aktivitách, které religiozitu mohou ovlivnit. Ale zároveň nabídku, kterou je možné přejít a nevěnovat jí větší pozornost, podobně jako reklamním sdělením.

Pokrytectví před (přirozeným) zákonem

Michal Opatrný

(Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích)

Teorie přirozeného zákona tvoří už po staletí páteř zejména katolické etiky a morálky. Je vystavena jak na aristotelské a tomistické filosofii, tak na specifickém výkladu knihy Genesis. V současnosti z ní fakticky vycházejí stanoviska představitelů církví i dalších aktérů (politici, akademici, apod.) z jejich řad, kteří vstupují do veřejných diskusí na společenské a politické úrovni, ve kterých odmítají určité agendy nebo změny. Zejména katolická skepse vůči morálnímu ospravedlnění interrupcí, zavedení státem uznaného manželství homosexuálních párů, legalizaci eutanázie, apod. má svůj eticko-teoretický základ právě v teorii přirozeného zákona. Ve veřejných debatách však zároveň argumenty z teorie přirozeného zákona explicitně nezaznívají. Představitelé církve používají stejně jako další aktéři jiná argumentační zdůvodnění svých názorů a postojů vůči eticky sporným tématům. Místo odvolání se k přirozenému zákonu, resp. např. ke svobodě svědomí, tak např. od poslanců zaznívají často paradoxní až komické argumenty.

Příspěvek bude interpretovat tento jev jako příklad nefunkčnosti Habermasova pojetí postsekulárního demokratického vyjednávání ve společnosti a nabídne podněty pro koncepci výzkumu tohoto pokrytectví před (přirozeným) zákonem.

Název příspěvku: „Nezabiješ – Kombinovaná sebevražda na pozadí pátého přikázání“

Alena Lochmannová, Miroslav Šafr
(Západočeská univerzita v Plzni)

Víra je obecně vnímána jako protektivní faktor v případě kandidátů sebevražd. Jako takové bývá sebevražedné jednání v klasickém křesťanském prostředí vnímána jako těžký hřích, tedy typ jednání, který vylučuje jedince z možnosti dojít spásy. Dříve se za jedince páchající sebevraždy nekonaly zádušní mše, nepohřbívali se na hřbitovech, ale často za hřbitovní zdí, byli stigmatizováni, a to často včetně celé své rodiny. I s postupem času je pro řadu věřících osob sebevražedné jednání silně zoufalým aktem, který je vzepřením se (nejen) katolickému prostředí. Často tak může být důvodem pro výraznější násilné jednání při samotném sebevražedném činu. Autoři příspěvku představí základní teze a argumenty pro to, proč je víra vnímána jako protektivní faktor před sebevražedným jednáním. Zároveň však na vybrané případové studii představí sebevražedné jednání věřící osoby s využitím víry jako základního modelujícího faktoru sebevražedného jednání. Dílčí část se bude věnovat podkrkonošské lidové víře, která se označuje jako „blouznivci našich hor“.

Přestávka 14:30 – 14: 50

Blok III. 14:50 – 15:30

Psychologický pragmatismus buddhistických praktikujících a jeho projevy v každodenním životě

Zuzana Bártová
(Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích)

Buddhističtí praktikující oceňují „praktičnost“ buddhismu. Ta se projevuje v tom, že jim buddhistická praxe podle nich umožňuje rozvoj různých dovedností a hodnot, které využijí v každodenním životě. Cílem prezentace je tak ukázat, že buddhistickou praxi je vhodnější vnímat jako trénink na každodenní život než jako laboratoř (srv. Pagis 2010). Prezentace vychází ze dvou kvalitativních výzkumů. Prvním je výzkum provedený v roce 2021 mezi slovenskými zaměstnanci a podnikateli, který bude doplněn o poznatky z terénního výzkumu mezi buddhistickými praktikujícími ve Francii a v České republice v letech 2010-2013.

Prezentace se zaměří na vybrané příklady etických hodnot, reflexivity či specifické formě hédonismu. Tento důraz na psychické stavy a různé hodnoty, které lze uplatnit ve svém každodenním životě, staví do popředí zájmu o buddhismus hodnotu psychologického pragmatismu. Charakter psychologického pragmatismu rozvíjeného buddhistickými praktikujícími bude analyzován ve vztahu k třídním a genderovým aspektům. Přivlastnění si schopností a hodnot spojených s buddhismem totiž souvisí s jedincovým postavením v sociálním prostoru a s reprezentacemi a hodnotami středních tříd (srov. Altglas, 2014a, 2014b, Bártová, v tisku). U mužů pak buddhistický psychologický pragmatismus odráží psychologizaci mužnosti.

„Meditace a Mindfulness – od náboženské praxe k zvládnání sekulární každodennosti“

Dušan Lužný

(Západočeská univerzita v Plzni)

Příspěvek s názvem „Meditace a Mindfulness – od náboženské praxe k zvládnání sekulární každodennosti“ analyzuje proces, kterým se transformovala původně náboženská praxe mnišské meditace do nenáboženského nástroje zvládnání každodennosti, včetně zkvalitnění pracovního výkonu a dosahování štěstí v partnerských vztazích. Současná popularita technik a principů „mindfulness“ se stala součástí komerční nabídky nejen pro jednotlivce, ale i pro organizace a firmy. Mindfulness jako soubor technik napomáhající zvládnání života, zvyšování psychické odolnosti a osobního štěstí má kořeny v tradici buddhistické theravády, v rámci níž se v moderních podmínkách pod vlivem protestantského buddhismu vytvořila škola meditace vhladu (vipassanná), v rámci níž se rozvíjí schopnost vhladu (p. sati, ang. mindfulness). K popularitě náboženského konceptu mindfulness pak výrazně přispěl buddhistický mnich vietnamského původu Thich Nhat Hanh (významná postava angažovaného buddhismu). Do západní psychologie tento koncept v 70. letech zavedl a zpopularizoval Jon Kabat-Zinn, když vytvořil program Mindfulness Base Stress Reduction. V českých poměrech byl propagátorem tohoto přístupu Mirko Frýba (psycholog a buddhistický mnich), který zavedl systém satiterapie a na rozdíl od současné dominantní praxe mindfulness explicitně odkazoval k buddhismu. Mindfulness je příklad sekularizované a silně individualizované meditační praxe vhodné pro ty, kteří usilují o sebe-rozvoj v duchu New Age.

15:30 – 17:00

Náboženství za mřížemi

Jan Váně, Lukáš Dirga

Vítání knihy „Náboženství za mřížemi. Stále(é) i nestálé“ s editory a autory publikace.

Za organizační výbor ČSS, sekce Sociologie náboženství

Jan Váně a Dušan Lužný